

попередження переходу сформованого захворювання в його більш важку форму, наслідків у вигляді стійкої дезадаптації. Крім цих видів профілактики, розрізняють ще загальну та спеціальну профілактики. Загальна профілактика полягає у здійсненні профілактичних заходів, спрямованих на виникнення певних проблем у майбутньому людини (на попередження негативної ризикованої поведінки підлітків). Спеціальною профілактикою називається система заходів, спрямованих на попередження та локалізацію конкретних негативних явищ в поведінці людей (профілактика підліткового суїциду, профілактика небезпечної статевої поведінки тощо). Отже, профілактика є комплексом конкретних соціальних заходів (економічних, організаційних, управлінських, культурно-виховних і інших), здійснюваних з метою попередження негативних явищ, зменшення їх кількості аж до повного викорінення шляхом виявлення і усунення причин і умов, які сприяють протиправній поведінці. Профілактика не заперечує біологічних або генетичних чинників, але розглядає їх в більш широкому психологічному і культурному контексті. Сутність змін, що відбуваються, полягає не тільки в переорієнтації з убезпечення (втручання) на профілактику; новий підхід ще більшою мірою виявляється в самій організації профілактики.

Особливості профілактики злочинності неповнолітніх, що здійснюється ОВС, визначається низкою обставин. Вона є найбільш дієвим засобом боротьби зі злочинністю, насамперед тому, що забезпечує виявлення і нейтралізацію її причин. Значною мірою це - недопущення самої можливості вчинення злочинів. У процесі профілактики криміногенні фактори можуть піддаватися впливу тоді, коли вони ще не набрали сили і через це їх легше можна усунути. Втім, арсенал засобів профілактики злочинів дає змогу переривати розпочату злочинну діяльність, не допускати настання шкідливих наслідків. Профілактика злочинності дає можливість вирішувати питання боротьби з нею найбільш гуманними способами з найменшими втратами для суспільства. Профілактика протиправної поведінки неповнолітніх полегшується тим, що формування наміру вчинити злочин, зазвичай, відбувається поступово і потребує певного часу. Тому при виявленні злочинного наміру ще до того, як особа безпосередньо розпочне його реалізацію, першочергове значення має невідкладне реагування суб'єктів профілактики, метою якого є забезпечити добровільну відмову осіб від вчинення злочину.

Про деякі змістовні елементи криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються у виправних колоніях

Карпенко Н.В., здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Оцінка ефективності процесу виконання та відбування кримінальних покарань, як показало вивчення наукової літератури, є відображенням існуючих у кримінально-виконавчому праві України та інших галузях права поглядів, на основі яких пізнання спрямованості діяльності ДКВС України можна вважати таким, що базується на системі соціально значимих цінностей тобто на певній сукупності критеріїв. При цьому, як вірно зробила висновок І.С. Яковець, ціннісне ставлення до проблеми ефективності діяльності органів та установ виконання покарань має бути заснованим не на суб'єктивному ставленні суб'єкта оцінювання до критеріїв такої оцінки, а на об'єктивному, всебічному та повному знанні їх змісту [1, с. 67].

Одним із таких критеріїв виступають статистичні, включаючи криміналістичні дані, що характеризують те чи інше соціально-правове явище. Як з цього приводу у свій час зауважили Ф.А. Брокгауз та І.А. Сфрон, статистичні спостереження завжди мають масовий характер і здійснюються тільки щодо великої кількості предметів, явищ або фактів, хоча й однорідних, але водночас настільки різних, що спостереження за одним із них не дає підстав для висновків про інші. Саме тому ґрунтовне та об'єктивне дослідження специфічних ознак кожного із них можливе лише в межах статистичної сукупності [2, с. 476].

Такою в цілому має тут і криміналістична є характеристика суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин (засуджених і персоналу ДКВС України), що важливо з огляду оцінки ефективності вирішення завдань кримінального судочинства в умовах виправних колоній. Як з цього приводу влучно висловила І.С. Яковець, основу процесу оцінки ступеня ефективності діяльності ДКВС України, як певної логічної операції, становить аксіологічна інтерпретація явищ, подій чи дій. Тому використання в ході такої оцінки завчасно визначених критеріїв є ціннісним ставленням відповідного суб'єкта оцінювання до діяльності органів та установ виконання покарань, а саме оцінка з філософської точки зору - це і є аксіологічний (ціннісний) підхід до проблеми ефективності діяльності ДКВС України [1, с. 67].

Другим таким критерієм оцінки (після кількісно-якісної характеристики суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин) є аналіз результатів виконання та відбування кримінальних покарань щодо окремо взятого засудженого, відносно якого порушено кримінальне провадження. Зокрема, встановлено, що у 2013-2014 р.р, незважаючи на вжиті в ДПтС України заходи щодо підтримання в ДКВС України належного правопорядку, а також зменшення чисельності засуджених (на 20 тис. осіб по зрівнянню з 2012 р.) рівень злочинності у розрахунку на 1 тис. осіб збільшився на 3,6% і становив 4,06 (у 2012 р. - 3,92) [4].

Всього за вказаний період в УВП і СІЗО засудженими та ув'язненими під варту було вчинено на 10,6% менше злочинів, ніж за аналогічний період 2012 р. (515 проти 576). При цьому значно вище середнього є рівень злочинності в УВП і СІЗО управлінь ДПтС України у Кіровоградській (8,58), Волинській (6,05), Сумській (6,01), Запорізькій (5,7) та Одеській (5,11) областях.

Вивчення матеріалів службових розслідувань та архівних кримінальних проваджень показало, що таке зростання рівня злочинності, в основному, відбулось за рахунок активізації роботи щодо протидії наркозлочинності, внаслідок чого протягом 2013 року серед засуджених та осіб, взятих під варту, було задокументовано 44 злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прокурорів та інші злочини проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК України). Крім цього, у 2013 році відбулось зростання рівня злочинності серед засуджених у виправних колоніях середнього рівня безпеки (ч. 2 ст. 18, ст. 139 КВК) при зменшенні чисельності цих осіб у зазначених УВП на 9,3%.

Як встановлено у ході даного дослідження, основною причиною такого зростання злочинності у місцях позбавлення волі (УВП та СІЗО) стало погіршення роботи персоналу ДКВС України у напрямку запобігання втечам із дільниць соціальної реабілітації (ст. 96 КВК). Зокрема, кількість таких злочинів у колоніях середнього рівня безпеки збільшилась з 16 до 25, або на 56% по зрівнянню з 2012 р., а злочинів, передбачених ст. 342 КК «Опір представникові влади, працівників правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного

кордону або військовослужбовцю» та ст. 345 КК «Погроза або насильство що працівників правоохоронного органу» - на 66% (з 9 злочинів у 2012 р. до 15 злочинів у 2013 р.) [3].

Як свідчить практика, неналежним чином виконується в ДКВС України й інше, визначення на законодавчому рівні, завдання - запобігання вчиненню злочинів іншими особами. Зокрема, щорічно персонал органів та установ виконання покарань стає суб'єктом різноманітних злочинів, що вчиняються відносно засуджених або пов'язаних з посяганням на інші об'єкти кримінально-правової охорони (злочини у сфері службової діяльності; проти правосуддя; у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин; т. ін.). Так, тільки у 2013 р. персонал ДКВ України було вчинено 56 кримінальних правопорушень (11 - персоналом СІЗО; 40 - УВП; 5 - КВІ) [4, с. 19].

Все це, без сумніву, слід враховувати при проведенні досудового розслідування по злочинам, що вчиняються у виправних колоніях.

Список використаних джерел:

1. Яковець І.С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань: монографія / І.С. Яковець. - Х.: Право, 2013. - 392 с.
2. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Энциклопедический словарь. - СПб., 1901. - Т. XXXI-A. - 796 с.
3. Аналіз стану криміногенної обстановки в установах виконання покарань Державної пенітенціарної служби України за 2002-2013 роки. - Режим доступу: www.kvs.gov.ua/peniten/cjntrol/main/uk/index.
4. Про стан додержання законності при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян у 2013 році // Інформаційно-аналітичний бюлетень. - К.: Ген. прокур. України, 2013. - 21 с.